

סמל המדינה - גלגולו של סמל

מטרות

- להכיר את ההצעות השונות שהוגשו לעיצוב סמל המדינה.
- להכיר את חלקיו של סמל המדינה ומשמעויותיהם.
- לעמוד על חשיבותו של סמל מדינה כמייצג ערכי מורשת ותרבות.

אוכלוסיית היעד

גילאי 13 - 18

משך הפעילות

45 דקות

עזרים

- סמלים לבחירת המנחה (נספח מס' 1)
- כרטיס משימה אישית (נספח מס' 2)
- כרטיסי משימה קבוצתית (נספח מס' 3)
- כרטיס מידע (נספח מס' 4)
- פתקיות כמספר המשתתפים X3, מעטפות כמספר הסמלים.

הכנה לפעילות:

המנחה יכין שלטים שאליהם מוצמדות ההצעות לעיצוב סמל המדינה. על כל שלט סמל אחד בלבד (הצעות לסמלים ראה בנספח). את השלטים יתלה המנחה על קירות החדר, ויצמיד לכל אחד מהם מעטפה גדולה ריקה.

מהלך הפעילות

שלב א' / במליאה

- המנחה יפתח ויאמר: בנוסף לסמל המדינה גם דגל, המנון, בול, מטבע, הינם סמלים המבטאים את ריבונותה של מדינה. סמל מדינה מופיע על מוסדות המדינה, במסמכיה הרשמיים וכן על המטבעות ושטרות הכסף. עם הקמתה של מדינת ישראל התעורר צורך בסמלים לאומיים אלה.

מועצת המדינה הזמנית החליטה להקים ועדת סמלים. מן הדיונים בוועדה עלו שאלות אודות הסמלים שיביעו את **חזון עתידה של המדינה היהודית**. שני צמדי ערכים עמדו זה מול זה בכל הדיונים: **שימור העבר כבסיס לעתיד, ערכים ומסורת מול חילוניות ולאומיות מודרנית**.

זמן קצר לאחר קום המדינה הוזמנו אזרחי ישראל להשתתף בעיצוב סמל המדינה. לפנייה לאזרחים להגיש הצעות נענו 164 אנשים שהגישו 450 הצעות. מתוך הצעות אלה נבחרו שלוש, והן הובאו בפני מועצת המדינה הזמנית, והמועצה החליטה לבחור בהצעה שהגישו המעצבים (האחים) גבריאל ומקסים שמיר.

- כל משתתף יקבל כרטיס משימה אישית ושלוש פתקיות, יסתובב בחדר, ויצפה בסמלים.
- המשתתף יכתוב על גבי פתקית תגובה לכל סמל על פי השאלות בכרטיס המשימה האישית, ויכניס את הפתקית למעטפה הצמודה לסמל.

שלב ב' / קבוצתי

המשתתפים יחולקו לארבע קבוצות.

כל קבוצה תקבל שלושה סמלים ואת המעטפה הצמודה להם ובה תגובות המשתתפים, כרטיס משימה קבוצתית וכרטיס מידע קבוצתי.

שלב ג' / במליאה

דיווח הקבוצות.

שאלות לדיון:

1. מה לקחתם בחשבון כאשר בחרתם את הסמל?
2. אילו ערכים באו לידי ביטוי בתהליך שבו בחרתם את הסמל?
3. האם ערכים אלה באים לידי ביטוי גם בסמל המדינה שנבחר בסוף התהליך הקבוצתי?
4. בהצעה המקורית לסמל המדינה, הופיעה מנורה מודרנית, ואילו בסמל המדינה, כפי שעוצב סופית, מופיע דגם המנורה מתוך שער טיטוס, המציינת את תבוסת היהודים וחורבן בית המקדש השני. אילו מסרים עומדים בבסיסה של החלטה זו?
5. הוועדה ביקשה מן המעצבים להוסיף את המילה ישראל מתחת למנורה. מדוע לדעתכם ביקשה זאת הוועדה?

נספח מס' 1 / סמלים - לבחירת המנחה

הצעות לסמל המדינה מתוך: אוספי ארכיון המדינה, ירושלים

המשך נספח מס' 1 / סמלים - לבחירת המנחה

הצעות לסמל המדינה מתוך: אוספי ארכיון המדינה, ירושלים

המשך נספח מס' 1 / סמלים - לבחירת המנחה

הצעות לסמל המדינה מתוך: אוספי ארכיון המדינה, ירושלים

המשך נספח מס' 1 / סמלים - לבחירת המנחה

ההצעות לסמל המדינה מתוך: אוספי ארכיון המדינה, ירושלים

הצעת האחים שמיר

נספח מס' 2 / כרטיס משימה אישית

- מבין כל הסמלים המוצגים בכיתה בחר את ההצעה הנראית לך ביותר.
- **ענה על השאלות הבאות:**
 1. לעתים הסמל מורכב מכמה מרכיבים שכל אחד מהם יכול לשמש סמל. אילו מרכיבים מופיעים בהצעה לסמל המדינה שבחרת?
 2. מהו הסמל המרכזי בהצעה?
 3. מהו הצבע השולט בהצעה?
 4. האם יש בסמל המוצע כיתוב?
 5. האם הסמל מדבר אליך? מדוע?
 6. האם הערכים שהסמל מייצג רלוונטיים גם בתקופתנו?

נספח מס' 3 / כרטיס משימה קבוצתית

- קראו את התגובות הרשומות בפתקים שבמעטפה - התכוננו לדיווח.**
1. האם הסמל דיבר אל המשתתפים שהתבוננו בו? **בחרו שני נימוקים שמשקפים הזדהות עם הסמל ושניים המסתייגים ממנו.**
 2. האם הערכים שהסמל מייצג רלוונטיים, על פי התגובות שקראתם, גם בתקופתנו? **בחרו שני נימוקים שנראים לכם משמעותיים.**
 3. מדוע לדעתכם נפסלה ההצעה ולא נתקבלה כסמל המדינה?
 4. קראו את דף המידע אודות סמל המדינה. איזה מרכיב בסמל הוא לדעתכם המרכיב המשמעותי ביותר?
נמקו.

סמל המדינה

מתוך ההצעות לעיצוב סמל המדינה, שהוגשו לוועדת הטקסים, נבחרו **שלוש**. הן הובאו בפני מועצת המדינה הזמנית, והמועצה החליטה לבחור בהצעה שהגישו המעצבים (האחים) גבריאל ומקסים שמיר.

בהצעת האחים שמיר הופיעה צורת מגן. המגן מופיע בסמלי משפחות האצולה באירופה וגם משפחות יהודיות שקיבלו תוארי אצולה אימצו לעצמן מגן כבסיס לסמל המשפחה. במרכז הסמל ניצבת מנורת שבעת הקנים בעיצוב מודרני. מעל למנורה מסודרים שבעה כוכבים המזכירים את הצעתו של הרצל (שבדגל יופיעו שבעה כוכבים כשבעת ימי השבוע).

משני עברי המנורה הופיעו בסמל שני ענפי זית, אחד מכל צד. האחים שמיר הסבירו מדוע בחרו במנורה: "המנורה מייצגת את עברו המפואר של העם היהודי, ובניגוד למגן דוד - היא סמל שאינו מופיע אצל עם או אומה אחרים בעולם."

הוועדה החליטה כי הצעתם של האחים שמיר היא ההצעה הזוכה, אך דרשה לערוך בה שינויים. הם דרשו לשנות את העיצוב המודרני של המנורה לעיצוב המופיע בתבליט שער טיטוס. מדובר בתבליט המתאר תהלוכה של עבדים וחיילים השבים לרומא לאחר ניצחון הרומאים על יהודה והחרבת בית המקדש בירושלים בשנת 70 לספירה. השימוש בתבליט הרומי נועד לסמל את חזרת המנורה למקומה המקורי. השימוש בענפי זית מצא חן בעיני חברי הוועדה, מאחר שהם מהווים סמל לשלום. כמו כן ביקשה הוועדה להוסיף את השם "ישראל" בעברית מתחת למנורה.

המשך נספח מס' 4 / דף מידע

(יורם שמיר, בנו של גבריאל שמיר, שהוא ואחיו עיצבו את הסמל, מספר: הסמל המקורי הוא סמל "שטוח". מאחר שתבליט המנורה בשער טיטוס הוא תלת ממדי, קיבלו גם עצי הזית עיצוב תלת ממדי וגם המילה "ישראל" שנוספה בתחתית הסמל).

ביום י"א בשבט תש"ט, נבחר הסמל הרשמי של מדינת ישראל: מנורה שבשני צידיה ענפי זית שעיצבו האחים שמיר.

סמל המדינה מכיל שלושה מרכיבים:

- **מנורה**, המהווה לרבים סמל יהודי מסורתי, סמל לעבר הלאומי, למאבקי העם היהודי על חירותו, ומעבר לכך המשכיות סן העבר אל העתיד. ניתן לראות במנורה גם סמל חילוני - אור והצלה שבאו לידי ביטוי בהחזרתה של המנורה אל המדינה, סן הגלות.
 - משני צידי המנורה ניצבים שני **ענפי עץ זית** - סמל לשלום ולשאיפה לשלום.
 - מתחת למנורה כתובה המילה **"ישראל"** - תמצית הרעיון הלאומי.
- שלושה מרכיבים אלו משקפים את הערכים, המורשת והתרבות אשר מקבלי ההחלטה שאפו לראות במדינה החדשה - מדינת ישראל.

